

מבוא לדיני נזיקין – תואר שני תשפ"ב: סילבוס לבחינה

99-6720-01 | המרצה: פרופ' בנימין שמואלי

* מקורות המסומנים בכוכבית מוזכרים בכיתה ומחייבים כפי שהוזכרו אך אין חובה לקרוא אותם.
שימו לב: כל המצגות שנשלחו מחייבות, על כל החומר הנמצא בהן, בין אם הוא מוזכר כאן ובין אם לא.
מסמך זה יצורף כנספח לבחינה בתומקס.

א. מבוא כללי ונוסחת האחריות הנזיקית

1. דוגמת מבוא (א): ד"ר 15/88 מלך נ' קורנהויזר, פ"ד מד(2) 89 (1990).
2. מהם דיני הנזיקין? נוסחת האחריות הנזיקית הבסיסית: תובע, נתבע, עוולה, נזק, קשר סיבתי, תביעה, הגנות.
3. הסעד המבוקש: פיצוי (לעבר וגם לעתיד – בעוולה נמשכת), צו מניעה, צו עשה.
4. מיקום העוולות: פקודת הנזיקין כחיקוק הנזיקי המרכזי; קיומן של עוולות גם בחוקים אחרים, כגון קניין רוחני, עוולות מחשב, הטרדה מינית, הגנת הפרטיות, איסור לשון הרע, אחריות למוצרים פגומים, פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, "חוק הסלקטורים" (אפליה) ועוד.
5. מטרות דיני הנזיקין: פיצוי, צדק מתקן, צדק חלוקתי והרתעה.
6. דוגמת מבוא (ב): דנ"א 5707/04 מדינת ישראל נ' קרישוב (פורסם בנבו, 5.1.2005).
7. שיקולים משלימים: כיס עמוק, הצפת בתי-המשפט, מדרון חלקלק, פיזור נזק (ביטוח והעלאת מחיר המוצר) ושיקולים כלליים של מדיניות משפטית.
- (א) ע"א 243/83 עיריית ירושלים נ' גורדון, פ"ד לט(1) 113 (1985), פסקאות 19-25: שיקולי מדיניות משפטית והצפת בתי המשפט.
- (ב) שיקולי מדיניות משפטית בחסימת תביעות:
1. חיים בעוולה, הולדה בעוולה והריון בעוולה.
- ע"א 1326/07 המר נ' עמית (פורסם בנבו, 28.5.2012), פ"ד מ(2) 85 (1986).
2. תביעה נזיקית בגין בגידה: ע"א 5258/98 פלונית נ' פלוני, פ"ד נח(6) 209 (2004), פס' 14 לפסק-דין של השופט ריבלין; ע"א 8489/12 פלוני נ' פלוני (פורסם בנבו, 29.10.2013).
3. תביעה נזיקית בגין אי גילוי עבר מיני: בע"מ 5827/19 פלוני נ' פלונית (פורסם בנבו, 16.8.2021).
8. ההיסטוריה של דיני הנזיקין – מצגת צורפה ללמידה עצמית
- (א) האם דיני הנזיקין צמחו מדיני עונשין או מדיני החוזים?
- (ב) פקודת הנזיקין נוסח חדש], ס' 88 – עוולה שהיא גם עבירה.
- (ג) חוק העונשין, התשל"ז-1977, ס' 77 – פיצוי במסגרת ההליך הפלילי.
- (ד) פקודת הראיות [נוסח חדש], ס' 42א(א) – תביעה נזיקית בעקבות הרשעה פלילית.
- (ה) חוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 – ס' 77 – סמכות אזרחית נגררת לפלילים.
- (ו) פיצויים עונשיים (הנושא יילמד בהרחבה בנפרד).
- (ז) חובת זהירות בעוולת הרשלנות – על בסיס חוזה ולא על בסיס חוזה.
- (ח) פקודת הנזיקין [נוסח חדש], ס' 62 – עוולת גרם הפרת חוזה.
- (ט) חוק החוזים (חלק כללי), התשל"ג-1973, ס' 39, 61(ב) – תום לב כעיקרון כללי לא רק בדיני חוזים.
9. מהם משטרי אחריות? ההבדל בין אחריות מוחלטת לאשם מבחינת רמת הפעילות (דוגמת הרכבת והגיצים), צדק, מניעה, עלויות ואשם תורם. דוגמה לאחריות מוחלטת מחוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים.
10. מהי עוולה? יסודות עוולה: דוגמה מעוולת התקיפה, סעיף 23 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש].
11. מעשה ומחדל: דוגמת רשלנות רפואית או תאונת דרכים מול אי כיסוי בור. במה הנתבע פעל לא טוב, לא פעל מספיק או לא פעל כלל היכן שהיה צריך לפעול.
12. עוולות מסגרת ועוולות פרטיקולריות.
13. מהו נזק? הנזקים הקלאסיים: נזק גופני, רכושני ונפשי: פס"ד גורדון, מקור 7(א) לעיל, פס' 31-36.
14. נזקים מול ראשי נזק ממוניים ולא ממוניים.

15. ראש נזק ממוני מסוג הוצאות רפואיות : מוסד או בית?
(א) ע"א 2934/93 סורוקה נ' הבאבו, פ"ד (1) 675 (1996). רק מה שהוזכר בכיתה.
16. ראש נזק ממוני מסוג אובדן השתכרות :
(א) הערכת השתכרות לעתיד.
(ב) הערכת השתכרות לעתיד במקרה של החלפת עבודות – ע"א 591/80 חיו נ' ונטורה, פ"ד לח(4) 393 (1984). רק מה שהוזכר בכיתה.
(ג) הערכת השתכרות לעתיד במקרה של ילד שניזוק : הכלל – השכר הממוצע במשק, באין אינדיקציה אחרת.
(ד) נכות תפקודית מול רפואית.
(ה) פיצוי בגין אובדן השתכרות בשנים האבודות – ע"א 140/00 עזיבון המנוח אטינגר ז"ל נ' החברה לשיקום ופיתוח הרובע היהודי בעיר העתיקה בע"מ, פ"ד נח(4) 486 (2005). פס' 1 (המתחילה בעמ' 18) - 14, 16 (עד לפני המילים "ברוח זו נפסק..."), 31-17, 35, 48 (עד לפני המילים "דוגמה בולטת"), 50-52, 62 – סוף (אפשר לדלג על הדיון במשפט הזר בנושא הפיצויים העונשיים).
(ו) פיצוי בגין אובדן השתכרות בשנים האבודות – חישוב : ע"א 10990/05 פינץ נ' הראל חברה לביטוח בע"מ, סא (1) 325 (2006). רק מה שהוזכר בכיתה.
(ז) השתכרות בפועל או כושר השתכרות (לצורך קביעת שיעור הפיצוי בגין אובדן השתכרות בעתיד)? ע"א 10064/02 "מגדל" חברה לביטוח בע"מ נ' אבו חנא, ס(3) 13 (2005) ; ע"א 702/87 מדינת ישראל נ' ג'ון כהן, פ"ד מח(2) 705 (1994) רק מה שהוזכר בכיתה. הערכת השתכרות לעתיד של ילד הגדל בסביבה סוציו אקונומית גבוהה.
17. ראש נזק לא ממוני מסוג כאב וסבל, הכולל גם צער נפשי :
(א) דוגמת פיצוי בגין סרבנות גט : תמ"ש (משפחה י-ס) 19270/03 כ.ש. נ' כ.פ. (פורסם בנבו, 21.12.2004).
(ב) פיצוי עבור קבלת שירותי ליווי : ע"א 11152/04 פלוני נ' מגדל חברה לביטוח בע"מ, פ"ד סא(3) 310 (2006).
18. ראש נזק לא ממוני מסוג אובדן הנאות חיים : ע"א 4022/08 אגבבה נ' המועצה המקומית פרדס חנה כרכור (פורסם בנבו, 21.10.2010). רק מה שהוזכר בכיתה.
19. ראש נזק לא ממוני מסוג קיצור תוחלת חיים : פס"ד אטינגר, לעיל מקור 15(ה) – בחלק הדין בראש הנזק "קיצור תוחלת חיים", בפס' 81-84. רק מה שהוזכר בכיתה.
20. מי יכול לתבוע? :
(א) הניזוק.
(ב) ניזוק נפשי במעגל המשני – רע"א 444/87 אלסוחה נ' עזיבון המנוח דוד דהאן ז"ל, פ"ד מד(3) 397 (1990). פס' 1-8, 17-20 (עד לפני המילים "לא למותר להביא" וחזרה לקריאה במילים "בשני המצבים שתוארו...") ועד סוף פסק הדין ; ע"א 754/05 לוי נ' שערי צדק, פ"ד סב(2) 218 (2007). פיתוח של הלכת אלסוחה (הגמשה ברכיב הרביעי) ; ע"א 9466/05 שוויקי נ' מדינת ישראל, פ"ד סב(3) 806 (2008). פיתוח נוסף של הלכת אלסוחה (הסבר כי הלכה זו אינה מייצרת בדיקת קשר סיבתי).
(ג) עזיבון.
21. הגנות :
(א) כיצד אפשר להתגונן?
(ב) הגנה כללית : קעקוע יסודות העוולה.
(ג) הגנות כלליות : חסינויות שונות בפקודת הניזקין : לקטין – ס' 9 לפקודת הניזקין (שאלת אחריות ההורה לנזקי הילד), לשופט – ס' 8 לפקודת הניזקין ; ללקוי בנפשו (רע"א 1272/05 כרמי נ' סבג, פ"ד סב(3) 396 (2007)) ; מעשה של מה בכך – ס' 4 לפקודת הניזקין ; הסתכנות מרצון – ס' 5 לפקודת הניזקין ; ניתוק קשר סיבתי – ס' 64 לפקודת הניזקין.
(ד) הגנה חלקית.
(ה) הגנה חלקית, דוגמה 1 : אשם תורם, סעיף 68 לפקודת הניזקין. (הערה : בהמשך יילמדו גישות שונות לאשם תורם).
(ו) הגנה חלקית, דוגמה 2 : הקטנת נזק – דוגמה רכושית של מים הדולפים לחצר השכן ודוגמה גופנית – ע"א 320/87 גונז נ' אריה חברה לביטוח בע"מ, פ"ד מה(1) 743 (1991).
(ז) הגנות ספציפיות בעוולות : דוגמת ס' 24 לפק' הניזקין – הגנות מפני תקיפה.

ב. מטרות דיני הנזיקין: פיצוי, צדק מתקן, צדק חלוקתי והרתעה יעילה

22. בנימין שמואלי "קליעה למטרה": הצעת תפיסה פלורליסטית חדשה לדיני הנזיקין המודרניים" משפטים לט 233, 254-233 (2009).
23. מטרות המטרות בצדדים מול מטרות אינסטרומנטליות.
24. האם פיצוי היא מטרה עצמאית?
25. גישות שונות לצדק המתקן:
- (א) הגישה האריסטוטלית-ווינריבית: (2012) ERNEST J. WEINRIB, CORRECTIVE JUSTICE, רק מה שהוזכר בכיתה.
- (ב) גישת הסיכונים ההדדיים של פלטשר: George P. Fletcher, Fairness and Utility in Tort Theory, 85 HARV. L. REV. 537 (1972). רק מה שהוזכר בכיתה.
26. השלכות הצדק החלוקתי (א): פס"ד אבו חנא, לעיל מקור 15(ז). הערכת השתכרות לעתיד של ילד הגדל בסביבה סוציו אקונומית נמוכה.
27. השלכות הצדק החלוקתי (ב): גישה פמיניסטית לאבדן השתכרות. Leslie Bender, A Lawyer's Primer on Feminist Theory and Tort, in FOUNDATION OF TORT LAW 235-244 (Saul Levmore ed., 1994). רק מה שהוזכר בכיתה.
28. הרתעה יעילה: הקטנת מספר התאונות והוצאותיהן של התאונות שכבר יקרו.
29. גישות שונות להרתעה יעילה (א): נוסחת לרנד הנד וגישת פוזנר. רק מה שהוזכר בכיתה.
30. גישות שונות להרתעה יעילה (ב): התאורמה של קוז וגישות מונע הנזק הזול והשוקל הטוב של קלברזי.
- (א) Ronald H. Coase, The Problem of Social Cost, 3 J. L. & ECON. 1 (1960). רק מה שהוזכר בכיתה.
- (ב) GUIDO CALABRESI, THE COSTS OF ACCIDENTS: A LEGAL AND ECONOMIC ANALYSIS 68-75, 107-113 (1970); Guido Calabresi & Jon T. Hirschoff, Toward a Test of Strict Liability in Torts, 81 YALE L.J. 1055 (1972). רק מה שהוזכר בכיתה.
31. מקרה מבחן 1: דוגמת המפעל. מופיעה בקצרה במצגת ובהרחבה בחלק השני של המאמר "קליעה למטרה".
32. מקרה מבחן 2: ע"א 44/76 אתא חברה לטקסטיל בע"מ נ' שוורץ, פ"ד ל (3) 785 (1976). מטרד ליחיד, הרתעה כלכלית. התנגשות בין מטרות.
33. ע"א 5604/94 חמד נ' מדינת ישראל, פ"ד נח(2) 498 (2004). צדק מתקן, מבחן איזון האינטרסים ונוסחת לרנד הנד. רק מה שהוזכר בכיתה.

ג. רשלנות

54. סעיפים 22, 35-37 לפקודת הנזיקין.
55. החובה החוזית כבסיס ליחסי שכנות.
56. חובה כמחזיק מקרקעין בהתאם למצבם של המקרקעין ותחזוקתם: ס' 37 לפקודת הנזיקין.
57. יחסי שכנות וחובת זהירות: משפט דתי מול כללי – [1932] AC 562 Donoghue v. Stevenson. רק מה שהוזכר בכיתה.
58. ע"א 145/80 ועקנין נ' המועצה המקומית בית שמש, פ"ד לו(1) 113 (1982). יסודות עולת הרשלנות.
59. פס"ד גורדון, לעיל מקור 7(א). רשלנות של רשויות מקומיות, יסודות עולת הרשלנות.
60. היקף צפיות הנזק ביסוד הקשר הסיבתי המשפטי: ע"א 576/81 בן-שמעון נ' ברדה, פ"ד לח(3) 1 (1984).
61. עקרון הגולגולת הדקה: ד"נ 12/63 לאון נ' רינגר, פ"ד יח(4) 701 (1964). רק מה שהוזכר בכיתה.

חִקְיָה

פקודת הנזיקין [נוסח חדש]

2. הגדרות

בפקודה זו -

"הורים" - לרבות הורי הורים והורים חורגים;
 "ילד" - לרבות נכד, ילד חורג, עובר, ילד שלא-מנישואין, או ילד מאומץ; ובהסקת מסקנה בדבר קירבה משפחתית, הכלולה לפי הוראות פקודה זו בהגדרות הביטויים "הורים" ו"ילד", יראו את הנולד שלא-מנישואין ואת המאומץ כצאצא כשר של אמו ושל הידוע כאביו או של מאמצו, הכל לפי הענין;
 "נזק" - אבדן חיים, אבדן נכס, נוחות, רוחה גופנית או שם-טוב, או חיסור מהם, וכל אבדן או חיסור כיוצאים באלה;
 "נזק ממון" - הפסד או הוצאה ממשיים הניתנים לשומה בכסף ואפשר למסור עליהם פרטים;
 "נתבע" - לרבות נתבע בתביעה-שכנגד או בתובענה-שכנגד;
 "פגיעה" - נגיעה שלא כדין בזכות משפטית;
 "תובע" - לרבות תובע בתביעה-שכנגד או בתובענה-שכנגד;
 "תובענה" - כל הליך אזרחי לפני בית משפט, לרבות קיזוז ותביעה-שכנגד;

4. מעשה של מה בכך

לא יראו בעוולה מעשה, שאילו היה חוזר ונשנה לא היה בו כדי ליצור תביעה לזכות נוגדת, ואדם בר-דעת ומזג כרגיל לא היה בא בנסיבות הנתונות בתלונה על כך.

5. הסתכנות מרצון

(א) בתובענה שהוגשה על עוולה תהא הגנה שהתובע ידע והעריך, או יש להניח שידע והעריך, את מצב הדברים שגרמו לנזק וכי חשף עצמו או רכשו למצב זה מרצונו.
 (ב) הוראות סעיף זה לא יחולו על תובענה שהוגשה על עוולה הנובעת מאי-מילוי חובה שהיתה מוטלת על הנתבע מכוח חיקוק.
 (ג) ילד למטה מגיל שנים עשרה לא ייחשב כמסוגל לדעת או להעריך את מצב הדברים שגרמו לנזק או כמסוגל מרצונו לחשוף עצמו או רכשו למצב זה.

8. רשות שופטת

אדם שהוא גופו בית משפט או בית דין או אחד מחבריהם, או שהוא ממלא כדין חובותיו של אדם כאמור, וכל אדם אחר המבצע פעולות שיפוט, לרבות בורר - לא תוגש נגדו תובענה על עוולה שעשה במילוי תפקידו השיפוטי.

9. קטין

(א) לא תוגש תובענה נגד אדם על עוולה שעשה אותה בטרם מלאו לו שנים עשרה שנים.
 (ב) מי שלא מלאו לו שמונה עשרה שנים יכול לתבוע על עוולה, ובכפוף לסעיף קטן (א) - להיתבע עליה; אולם אין להגיש נגדו תובענה על עוולה הנובעת, במישרין או בעקיפין, מחוזה שעשה.

11. מעוולים יחד

היה כל אחד משני בני-אדם או יותר חבים לפי הוראות פקודה זו, על מעשה פלוני, והמעשה הוא עוולה, יהיו חבים יחד על אותו מעשה כמעוולים יחד וניתנים להיתבע עליה יחד ולחוד.

12. אחריות של משתף ומשדל

לענין פקודה זו, המשתף עצמו, מסייע, מייעץ או מפתה למעשה או למחדל, שנעשו או שעומדים להיעשות על ידי זולתו, או מצווה, מרשה או מאשרר אותם, יהא חב עליהם.

18. בן-זוג

אין בן-זוג חב על עוולה שעשה בן-זוגו אלא לפי הוראות סעיפים 11 עד 16.

19. השפעת מוות על עילת תביעה

(א) נפטר אדם - כל עילות תביעה בשל עוולה שהיו עומדות לנפטר או נגדו, יוסיפו לעמוד בעינן, בכפוף להוראות סעיף זה, לטובת עזבונו או נגד עזבונו, הכל לפי הענין.

22. אין המחאה בנזיקין

הזכות לתרופה בשל עוולה, וכן החבות עליה, אינה ניתנת להמחאה אלא מכוח הדין.

23. תקיפה

(א) תקיפה היא שימוש בכוח מכל סוג שהוא, ובמתכוון, נגד גופו של אדם על ידי הכאה, נגיעה, הזזה או בכל דרך אחרת, בין במישרין ובין בעקיפין, שלא בהסכמת האדם או בהסכמתו שהושגה בתרמית, וכן נסיון או איום, על ידי מעשה או על ידי תנועה, להשתמש בכוח כאמור נגד גופו של אדם כשהמנסה או המאיים גורם שהאדם יניח, מטעמים סבירים, שאכן יש לו אותה שעה הכוונה והיכולת לבצע את זממו.
 (ב) "שימוש בכוח", לענין סעיף זה - לרבות שימוש בחוס, באור, בחשמל, בגאז, בריח או בכל דבר או חומר אחר, אם השתמשו בהם במידה שיש בה להזיק.

24. הגנה מיוחדת

בתובענה על תקיפה תהא הגנה לנתבע אם -

- (1) עשה את המעשה בסבירות כדי להגן על עצמו או על זולתו מפני פגיעה בחיים, בגוף, בחירות או ברכוש, והיחס בין הנזק שסביר היה שייגרם מהמעשה לבין הנזק שסביר היה שיימנע על ידיו, היה סביר;
- (2) השתמש במידה סבירה של כוח כדי למנוע את התובע מהיכנס שלא כדין למקרקעין, או כדי להרחיקו מהם אחרי שנכנס אליהם, או שהה בהם, שלא כדין, והכל כשהנתבע היה תופשם או פעל מכוחו של תופשם; ואולם אם נכנס התובע, או ניסה להיכנס, למקרקעין שלא בכוח, תנאי להגנה הוא שהנתבע ביקש תחילה את התובע שלא להיכנס לשם, או לצאת משם אחרי שנכנס, ונתן לו הזדמנות סבירה למלא בקשתו בדרכי שלום;
- (3) השתמש במידה סבירה של כוח כדי להגן על החזקתו במיטלטלין שהוא זכאי להחזיק בהם, או כדי להשיבם מידי התובע שלקח אותם ממנו, או עיכב אותם בידו, שלא כדין; ואולם אם לקח התובע, או ניסה לקחת, את המיטלטלין שלא בכוח, תנאי הוא להגנה שהנתבע ביקש תחילה את התובע שלא לקחת אותם, או להחזירם לו לאחר שלקחם, ונתן לו הזדמנות סבירה למלא בקשתו בדרכי שלום;
- (4) עשה את מעשהו תוך כדי ביצוע, או סיוע כדין לבצע, צו מעצר או חיפוש, צו מסירה לדין, צו מאסר או צו עיכוב שניתנו על ידי בית משפט או רשות אחרת המוסמכת לכך, ובלבד שהמעשה שמתלוננים עליו הותר באותם צווים אף אם היה פגם בהם או בנתינתם;
- (5) התובע לא היה שפוי בדעתו או היה לקוי בשכלו או בגופו, והכוח שהשתמש בו הנתבע היה, או נראה שהיה, במידת הנחיצות הסבירה להגנת התובע עצמו או להגנת אנשים אחרים, והשימוש בו היה בתום לב ובלי זדון;
- (6) הנתבע והתובע היו שניהם חיילים בצבא-הגנה לישראל, והנתבע פעל מכוח דין החל על הצבא ולפי אותו דין;
- (7) נמחק;
- (8) עשה בתום לב מעשה שהיה לו יסוד להניח שהוא לטובת התובע, אלא שלפני שעשהו לא היה בידו לקבל את הסכמת התובע, מפני שבנסיבות ההן לא היה בידי התובע לציין את הסכמתו או שהאדם הממונה עליו בדין לא היה בידו להסכים מטעמו, ולנתבע היה יסוד להניח כי טובת התובע מחייבת שלא לדחות את המעשה.

26. כליאת שוא

כליאת שוא היא שלילת חירותו של אדם, שלילה מוחלטת ושלא כדין, למשך זמן כלשהו, באמצעים פסיים או על ידי הופעה כבעל סמכות.

27. הגנה מיוחדת

בתובענה שהוגשה על כליאת שוא תהא הגנה לנתבע אם -

- (1) עשה את מעשהו תוך כדי ביצוע, או סיוע כדין לבצע, צו מעצר או חיפוש, צו מסירה לדין, צו מאסר או צו עיכוב שניתנו על ידי בית משפט או רשות אחרת המוסמכת לכך, ובלבד שהמעשה שמתלוננים עליו הותר באותם צווים אף אם היה פגם בהם או בנתינתם;
- (2) התובע היה נתון במשמורת כדין לפי הוראות חקוק;
- (3) התובע לא היה שפוי בדעתו או היה לקוי בשכלו או בגופו, ושליטת חירותו היתה, או נראה שהיתה, נחוצה באופן סביר להגנת התובע עצמו או להגנת אנשים אחרים ובוצעה בתום לב ובלי זדון;
- (4) המעשה שהתובע מתלונן עליו היה מעשה, שהאדם שעשהו היה צפוי לעונש לפי הוראות חקוק אילולא עשהו;
- (5) הנתבע והתובע היו שניהם חיילים בצבא-הגנה לישראל והנתבע פעל מכוח דין החל על הצבא ולפי אותו דין;
- (6) הנתבע הוא הורו או אפוטרופסו או מורהו של התובע, או שהיחס שלו אל התובע דומה לשל הורו או אפוטרופסו או מורהו, והוא שלל מהתובע את חירותו שלילה ארעית בלבד לזמן שהיה נחוץ באופן סביר למען ייטיב דרכו.

29. הסגת גבול במקרקעין

הסגת גבול במקרקעין היא כניסה למקרקעין שלא כדין, או היזק או הפרעה בידי אדם למקרקעין שלא כדין; אך אין תובע יכול להיפרע פיצויים על הסגת גבול במקרקעין אלא אם סבל על ידי כך נזק ממון.

30. חובת הראיה

בתובענה שהוגשה על הסגת גבול במקרקעין - על הנתבע הראיה שהמעשה שעליו מתלוננים לא היה שלא כדין.

31. הסגת גבול

הסגת גבול במיטלטלין היא לקיחת טובין שלא כדין מהחזקתו של אדם אחר, או הפרעה אלימה בהם בהיותם בחזקתו של אדם אחר; אך אין תובע יכול להיפרע פיצויים על הסגת גבול במיטלטלין אלא אם סבל על ידי כך נזק ממון.

32. חובת הראיה

בתובענה שהוגשה על הסגת גבול במיטלטלין - על הנתבע הראיה שהמעשה שעליו מתלוננים לא היה שלא כדין.

35. רשלנות

עשה אדם מעשה שאדם סביר ונבון לא היה עושה באותן נסיבות, או לא עשה מעשה שאדם סביר ונבון היה עושה באותן נסיבות, או שבמשלח יד פלוני לא השתמש במיומנות, או לא נקט מידת זהירות, שאדם סביר ונבון וכשיר לפעול באותו משלח יד היה משתמש או נוקט באותן נסיבות - הרי זו תרשלנות; ואם התרשל כאמור ביחס לאדם אחר, שלגביו יש לו באותן נסיבות חובה שלא לנהוג כפי שנהג, הרי זו רשלנות, והגורם ברשלנותו נזק לזולתו עושה עוולה.

36. חובה כלפי כל אדם

החובה האמורה בסעיף 35 מוטלת כלפי כל אדם וכלפי בעל כל נכס, כל אימת שאדם סביר צריך היה באותן נסיבות לראות מראש שהם עלולים במהלכם הרגיל של דברים להיפגע ממעשה או ממחדל המפורשים באותו סעיף.

37. אחריות בעל מקרקעין כלפי מסיג גבול

האחריות לפי סעיפים 35-36 של בעל מקרקעין או של תופשם, בשל מצבם של המקרקעין, תחזוקתם או תיקונם, לא תחול כלפי מי שנכנס למקרקעין כמסיג גבול, אלא אם הוכיח התובע שנכנס בתום לב ובלי כוונה לעבור עבירה או לעשות עוולה.

40. חובת הראיה ברשלנות לגבי חיה

בתובענה שהוגשה על נזק והוכח בה שתי אלה:

- (1) הנזק נגרם על ידי חיות-בר, או על ידי חיה שאינה חיות-בר אלא שהנתבע ידע, או חזקה עליו שידע, כי היא מועדת לעשות את המעשה שגרם את הנזק;
- (2) הנתבע היה בעל אחת החיות האמורות או היה ממונה עליה - על הנתבע הראיה שלא היתה לגביה התרשלות שיחוב עליה.

41. חובת הראיה ברשלנות כשהדבר מעיד על עצמו

בתובענה שהוגשה על נזק והוכח בה כי לתובע לא היתה ידיעה או לא היתה לו יכולת לדעת מה היו למעשה הנסיבות שגרמו למקרה אשר הביא לידי הנזק, וכי הנזק נגרם על ידי נכס שלנתבע היתה שליטה מלאה עליו, ונראה לבית המשפט שאירוע המקרה שגרם לנזק מתיישב יותר עם המסקנה שהנתבע לא נקט זהירות סבירה מאשר עם המסקנה שהוא נקט זהירות סבירה - על הנתבע הראיה שלא היתה לגבי המקרה שהביא לידי הנזק התרשלות שיחוב עליה.

41א. נזקים שנגרמו על ידי כלב

בתובענה בשל נזק לגוף שנגרם על ידי כלב, חייב בעליו של הכלב או מי שמחזיק בכלב דרך קבע (להלן - הבעלים) לפצות את הניזוק, ואין נפקא מינה אם היתה או לא היתה התרשלות מצדו של הבעלים.

41ב. הגנות

בתובענה לפי סימן זה לא תהא הגנה לבעלים, אלא אם כן הנזק נגרם עקב אחד מאלה -

- (1) התגרות של הניזוק בכלב;
- (2) תקיפת הניזוק את הבעלים, את בן זוגו, הורו או ילדו;
- (3) הסגת גבול של הניזוק במקרקעין של הבעלים.

41ג. שמירת דינים

אין סימן זה גורע מזכויות אחרות לפי פקודה זו או לפי כל דין אחר.

62. גרם הפרת חוזה שלא כדין

- (א) מי שביוצא דבר או בלי צידוק מספיק גורם לאדם שיפר חוזה מחייב כדין שבינו לבין אדם שלישי, הריהו עושה עוולה כלפי אותו אדם שלישי, אולם האדם השלישי לא יוכל להיפרע פיצויים בעד עוולה זו אלא אם סבל על ידי כך נזק ממון.
- (ב) לענין סעיף זה, היחסים הנוצרים על ידי נישואין לא ייחשבו כחוזה, ושביטת והשבתה לא ייחשבו כהפרת חוזה.

63. הפרת חובה חקוקה

- (א) מפר חובה חקוקה הוא מי שאינו מקיים חובה המוטלת עליו על פי כל חיקוק - למעט פקודה זו - והחיקוק, לפי פירושו הנכון, נועד לטובתו או להגנתו של אדם אחר, וההפרה גרמה לאותו אדם נזק מסוגו או מטבעו של הנזק שאילו נתכוון החיקוק; אולם אין האדם האחר זכאי בשל ההפרה לתרופה המפורשת בפקודה זו, אם החיקוק, לפי פירושו הנכון, התכוון להוציא תרופה זו.
- (ב) לענין סעיף זה רואים חיקוק כאילו נעשה לטובתו או להגנתו של פלוני, אם לפי פירושו הנכון הוא נועד לטובתו או להגנתו של אותו פלוני או לטובתם או להגנתם של בני-אדם בכלל או של בני-אדם מסוג או הגדר שעמם נמנה אותו פלוני.

64. גרם נזק באשם

"אשם" הוא מעשה או מחדלו של אדם, שהם עוולה לפי פקודה זו, או שהם עוולה כשיש בצדם נזק, או שהם התרשלות שהזיקה לעצמו, ורואים אדם כמי שגרם לנזק באשמו, אם היה האשם הסיבה או אחת הסיבות לנזק; אולם לא יראוהו כך אם נתקיימה אחת מאלה:

- (1) הנזק נגרם על ידי מקרה טבעי בלתי רגיל, שאדם סביר לא יכול היה לראותו מראש ואי אפשר היה למנוע תוצאותיו אף בזהירות סבירה;
- (2) אשמו של אדם אחר הוא שהיה הסיבה המכרעת לנזק;
- (3) הוא ילד שלא מלאו לו שתים עשרה שנה, והוא שניזוק, לאחר שהאדם שגרם לנזק הזמין אותו, או הרשה לו, לשהות בנכס, שבו או בקשר עמו אירע הנזק או להימצא כה קרוב לאותו נכס שבמהלכם הרגיל של הדברים היה עשוי להיפגע באשמו של אותו אדם.

65. התנהגות התובע

נתבע שגרם לנזק באשמו, אלא שהתנהגותו של התובע היא שהביאה לידי האשם, רשאי בית המשפט לפטור אותו מחבותו לפצות את התובע או להקטין את הפיצויים ככל שבית המשפט יראה לצורך.

66. התנהגות הנתבע

מקום שגם התובע גם הנתבע גרמו לנזק באשם, אלא שהתנהגותו של הנתבע היא שהביאה לידי אשמו של התובע, רשאי בית המשפט להגדיל את הפיצויים שהנתבע היה חייב לשלם, אילולא הוראות סעיף 64, ובלבד שלא יעלו על הסכום שהיה חייב לשלם לולא גרם גם התובע לנזק באשמו.

68. אשם תורם

- (א) סבל אדם נזק, מקצתו עקב אשמו שלו ומקצתו עקב אשמו של אחר, לא תיכשל תביעת פיצויים בעד הנזק מחמת אשמו של הניזוק, אלא שהפיצויים שייפרעו יופחתו בשיעור שבית המשפט ימצא לנכון ולצורך תוך התחשבות במידת אחריותו של התובע לנזק; אולם האמור בזה אין כוחו יפה להכשיל הגנה הנובעת מחוזה, ואם חל על התביעה חוזה או דין המגבילים את החבות, לא ייפרע התובע פיצויים למעלה מן הגבול שנקבע כאמור.
- (ב) הופחתו הפיצויים לפי סעיף קטן (א), יקבע בית המשפט וירשום את סך כל הפיצויים שהתובע היה יכול להיפרע אילולא אשמו.
- (ג) הוראות הסעיפים 111 ו-83 יחולו כל אימת שנמצאו שנים או יותר חבים לפי סעיף קטן (א) על נזק שנגרם לאדם, או שהיו חבים אילו נתבעו לדין.

76. פיצויים

- פיצויים אפשר שיינתנו הם בלבד או בנוסף על ציווי או במקומו ; אלא שאם -
 (1) סבל התובע נזק, יינתנו פיצויים רק בשל אותו נזק שעלול לבוא באורח טבעי במהלכם הרגיל של הדברים ושבה במישרין מעולת הנתבע ;
 (2) סבל התובע נזק ממון, לא יינתנו לו פיצויים בשל הנזק אלא אם מסר פרטים עליו בכתב התביעה או בצירוף לו.

78. זכותם של תלויים לפיצויים

גרמה עוולה למותו של אדם, והיה אותו אדם, אילולא מת, זכאי אותה שעה לפיצויים לפי פקודה זו בעד חבלת גוף שגרמה לו העוולה - יהיו בן זוגו, הורו וילדו זכאים לפיצויים מן האדם האחראי לעוולה.

79. הזכאי להגיש תובענה

תובענה לפיצויים לפי סעיף 78 תוגש על ידי מבצע הצוואה, או מנהל העזבון, או היורשים של המת, לטובת בן-זוגו, הורו וילדו או לטובת אלה מהם שעודם בחיים ; אם תוך ששה חדשים לאחר מות הנפגע לא הוגשה תובענה כאמור - כל מי שלטובתו אפשר היה להגיש רשאי להגיש בשם כולם או בשם מקצתם.

חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, תשל"ה-1975

1. הגדרות

בחוק זה -

"תאונת דרכים" - מאורע שבו נגרם לאדם נזק גוף עקב שימוש ברכב מנועי למטרות תחבורה ; יראו כתאונת דרכים גם מאורע שאירע עקב התפוצצות או התלקחות של הרכב, שנגרמו בשל רכיב של הרכב או בשל חומר אחר שהם חיוניים לכושר נסיעתו, אף אם אירעו על-ידי גורם שמחוץ לרכב, וכן מאורע שנגרם עקב פגיעה ברכב שחנה במקום שאסור לחנות בו או מאורע שנגרם עקב ניצול הכוח המיכני של הרכב, ובלבד שבעת השימוש כאמור לא שינה הרכב את ייעודו המקורי ; ואולם לא יראו כתאונת דרכים מאורע שאירע כתוצאה ממעשה שנעשה במתכוון כדי לגרום נזק לגופו או לרכושו של אותו אדם, והנזק נגרם על ידי המעשה עצמו ולא על ידי השפעתו של המעשה על השימוש ברכב המנועי ;
 "נזק גוף" - מוות, מחלה, פגיעה או ליקוי גופני, נפשי או שכלי לרבות פגיעה בהתקן הדרוש לתפקוד אחד מאברי הגוף שהיה מחובר לגוף הנפגע בעת אירוע תאונת הדרכים ;
 "שימוש ברכב מנועי" - נסיעה ברכב, כניסה לתוכו או ירידה ממנו, החנייתו, דחיפתו או גרירתו, טיפול-דרך או תיקון-דרך ברכב, שנעשה בידי המשתמש בו או בידי אדם אחר שלא במסגרת עבודתו, לרבות הידרדרות או התהפכות של הרכב או התנתקות או נפילה של חלק מהרכב או מטענו תוך כדי נסיעה וכן הינתקות או נפילה כאמור מרכב עומד או חונה, שלא תוך כדי טיפולו של אדם ברכב במסגרת עבודתו ולמעט טעינתו של מטען או פריקתו, כשהרכב עומד ;
 "נפגע" - אדם שנגרם לו נזק גוף בתאונת דרכים, למעט אם נגרם מפגיעת איבה כמשמעותה בחוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה, התש"ל-1970 ;
 "פקודת הביטוח" - פקודת ביטוח רכב מנועי (סיכוני צד שלישי) [נוסח חדש], תש"ל-1970 ;
 "מבטח" - כמשמעו בפקודת הביטוח, לרבות מי שפטור מחובת ביטוח לפי סעיפים 4 עד 6 לפקודת הביטוח ;
 "רכב מנועי" או "רכב" - רכב הנע בכוח מיכני על פני הקרקע ועיקר יעודו לשמש לתחבורה יבשתית, לרבות רכבת, טרקטור, מכונה ניידת הכשירה לנוע בכוח מיכני בכביש ורכב נגרר או נתמך על ידי רכב מנועי, ולמעט כסא גלגלים, עגלת נכים ומדרגות נעות.
 "ישראלי" - אדם הרשום במרשם האוכלוסין המתנהל לפי חוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה-1965, וכן מי שבדיו אשרה לשיבת ארצי לפי חוק הכניסה לישראל, התשי"ב-1952 ;
 "האזור", "ההסכם", "שטחי האחריות הפלסטינית", "מבטח מהאזור" ו"מבטח משטחי האחריות האזרחית הפלסטינית" - כהגדרתם בפקודת הביטוח.
 "האזורים" - כמשמעותם בחוק יישום חוזה השלום בין מדינת ישראל לבין הממלכה הירדנית ההאשמית, התשנ"ה-1995 ;

2. אחריות נוהג ברכב

(א) המשתמש ברכב מנועי (להלן - הנוהג) חייב לפצות את הנפגע על נזק גוף שנגרם לו בתאונת דרכים שבה מעורב הרכב.
 (1א) הנוהג ברכב ישראלי חייב לפצות נפגע שהוא ישראלי או תייר חוץ על נזק גוף שנגרם לו בתאונת דרכים שבה מעורב הרכב אף אם התאונה אירעה באזור או בשטחי האחריות האזרחית הפלסטינית או באזורים ויראו את התאונה כאילו אירעה בישראל ; לענין סעיף זה -
 "תייר חוץ" - במשמעותו בחוק שירותי תיירות, התשל"ו-1976 למעט תושב האזור או תושב שטחי האחריות האזרחית הפלסטינית ובלבד שהוא נפגע במהלך סיור כמשמעותו בחוק האמור ;
 "רכב ישראלי" - רכב הרשום בישראל או החייב ברישום בישראל לפי כל דין, או רכב שאינו חייב ברישום שבעליו הוא ישראלי.
 (ב) היה השימוש ברכב על פי התר מאת בעל הרכב או המחזיק בו, תחול האחריות גם על מי שהתיר את השימוש.
 (ג) האחריות היא מוחלטת ומלאה, ואין נפקא מינה אם היה או לא היה אשם מצד הנוהג ואם היה או לא היה אשם או אשם תורם של אחרים.

3. תאונה שבה מעורבים מספר כלי רכב

(א) בתאונת דרכים שבה היו מעורבים מספר כלי רכב, תחול על כל נוהג האחריות לנזקי הגוף של מי שנשע בכלי הרכב שלו.
 (ב) נפגע אדם מחוץ לכלי הרכב בתאונת דרכים שבה היו מעורבים מספר כלי רכב, יהיו הנוהגים חייבים כלפיו יחד ולחוד ; בינם לבין עצמם ישאו בנטל החיוב בחלקים שווים. לענין חלוקת החבות בין הנוהגים לפי סעיף קטן זה, רואים כלי רכב כמעורב בתאונת דרכים אם בעת התאונה היה מגע בינו לבין כלי רכב אחר או בינו לבין הנפגע.

4. תרופה על נזק גוף

(א) על זכותו של נפגע לפיצוי על נזק גוף יחולו הוראות סעיפים 19 עד 22, 76 עד 88, 86, 83 ו-89 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש] (להלן - פקודת הנזיקין), ואולם -

(1) בחישוב הפיצויים בשל אבדן השתכרות ואבדן כושר השתכרות לא תובא בחשבון הכנסה העולה על שילוש השכר הממוצע במשק (להלן - הכנסה מרבית); היה שיעור אבדן השתכרותו ואבדן כושר השתכרותו של הנפגע פחות ממאה אחוזים, תופחת גם ההכנסה המרבית שתובא בחשבון בחישוב הפיצויים, בשיעור שבו פחת ממאה אחוזים; לענין פסקה זו "השכר הממוצע במשק" - השכר הממוצע במשק לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה או השכר הממוצע כמשמעותו בחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשכ"ח-1968, כפי שהם ערב קביעת הפיצוי, הכל לפי הגבוה יותר.

...

(ג) בית המשפט רשאי ליתן פסק דין על דרך הפשרה לענין זכותו של נפגע לפיצוי לפי חוק זה, אם בעלי הדין הסכימו לתת לבית המשפט סמכות כאמור; פסק הדין יהיה ניתן לערעור ככל פסק דין אחר.

...

7. הגבלת זכויותם של נפגעים

נפגעים אלה אינם זכאים לפיצויים לפי חוק זה:

- (1) מי שגרם לתאונה במתכוון;
- (2) מי שנהג ברכב תוך הפרת החוק לתיקון דיני העונשין (שימוש ברכב ללא רשות), תשכ"ד-1964, 5, וכן מי שהיה מצוי ברכב ביועדו שונה מזה בו כאמור;
- (3) מי שנהג ברכב כשאינו רשיון לנהוג בו למעט רשיון שפגע מחמת אי תשלום אגרה;
- (4) מי שהרכב שימש לו, או סייע בידו, לביצוע פשע;
- (5) מי שנהג ברכב ללא ביטוח לפי פקודת הביטוח, או כשהביטוח שהיה לו לא כיסה את שימושו ברכב;
- (6) בעל הרכב או המחזיק בו, שהתיר לאחר לנהוג ברכב כשאינו ביטוח לפי פקודת הביטוח או כשהביטוח שיש לו אינו מכסה את החבות הנדונה ושנפגע בתאונת דרכים שאירעה באותה נהיגה, בין בהיותו ברכב ובין מחוצה לו.

7א. זכאותו של נוהג בהיתר לתבוע פיצויים

על אף האמור בסעיף 57(5), מי שנפגע כשנהג ברכב בהיתר מאת בעליו או מאת המחזיק בו, ללא ביטוח לפי פקודת הביטוח, או כשהביטוח אינו מכסה את שימושו ברכב, והוא לא ידע על כך ובנסיבות הענין גם לא היה סביר שידע, יהא זכאי לתבוע פיצויים מן הקרן כפי שזכאי לכך נפגע לפי סעיף 12(ב).

7ב. זכויותם של תלויים לתבוע פיצויים

תלויים שנפגעו יהיו זכאים לתבוע פיצויים לפי חוק זה גם אם הנפגע עצמו לא היה זכאי לכך לפי סעיף 7, ואם היו תלויים במי שנפגע כשנהג ללא ביטוח לפי פקודת הביטוח או כשהביטוח אינו מכסה את החבות הנדונה, יהיו זכאים לתבוע כאמור מן הקרן.

8. ייחוד העילה

(א) מי שתאונת דרכים מקנה לו עילת תביעה על פי חוק זה, לרבות תביעה על פי ביטוח כאמור בסעיף 3(א) ו-2(ב) ובסעיף 3(ד) לפקודת הביטוח, לא תהיה לו עילת תביעה על פי פקודת הנזיקין בשל נזק גוף, זולת אם נפגע בתאונה שנגרמה על ידי אדם אחר במתכוון.

...

(ג) אין בהוראת סעיף קטן (א) כדי לגרוע מתביעה על פי פקודת הנזיקין של מי שאין לו עילת תביעה על פי חוק זה.

9. זכות חזרה

(א) מי ששילם פיצויים המגיעים לפי חוק זה לא תהא לו זכות חזרה על אדם אחר החייב בפיצויים לפי חוק זה זולת הזכות לחזור על אחד מאלה:

- (1) מי שאינו זכאי לפיצויים כאמור בסעיף 7;
- (2) מי שאין לו ביטוח לפי פקודת הביטוח או כשהביטוח שיש לו אינו מכסה את החבות הנדונה, למעט מי שהיה לו ביטוח שנתי שתקפו פג תוך 30 יום לפני התאונה;
- (3) בעל הרכב או המחזיק בו כאמור בסעיף 7א.
- (ב) חבותו של מי שחוזרים עליו לפי סעיף קטן (א), תהיה לפי פקודת הנזיקין.
- (ג) אין בהוראות סעיף זה כדי לפגוע בזכות החזרה של מעורבים בתאונה לפי סעיף 3 (ב) בינם לבין עצמם.

10. הקמת הקרן

מוקמת בזה קרן לפיצוי נפגעי תאונות דרכים.

...

12. תפקיד הקרן

- (א) תפקידה של הקרן היא לפצות נפגע הזכאי לפיצויים לפי חוק זה ואין בידו לתבוע פיצויים מאת מבטח מחמת אחת מאלה:
- (1) הנוהג האחראי לפיצויים אינו ידוע;
 - (2) אין לנוהג ביטוח לפי פקודת הביטוח או כשהביטוח שיש לו אינו מכסה את החבות הנדונה; הוראה זו לא תחול לגבי נפגע שאינו ישראלי אשר נהג ברכב המכוסה בכרטיס ביטוח רכב בין-לאומי לפי הוראות פקודת הביטוח.
 - (2א) למבטח מונה מנהל מורשה לפי סעיף 68(א)3 לחוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א-1981 (להלן - מנהל מורשה), בהוראת המפקח על הביטוח, כמשמעו בחוק האמור, בשל כך שהמבטח אינו יכול לקיים התחייבויותיו, ושר האוצר, לפי המלצת המפקח על הביטוח, אישר כי מן הראוי שהקרן תפעל לפי סעיף זה;
 - (3) המבטח נמצא בפירוק.
- ...

(ב) במקרים המנויים בסעיף קטן (א) זכאי הנפגע לקבל פיצויים מהקרן כשם שהיה זכאי לקבל ממבטח וכן חייבת הקרן לשלם לבית החולים את הוצאות הטיפול בנפגע כשם שמבטח חייב לשלמן לפי סעיף 28 לפקודת הביטוח.